

Boshlang‘ich sinf ona tili darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarini qo‘llash (4-sinf ona tili darsi misolida)

Jumaniyozova Muhabbat Xo‘sinovna- UrDU “Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi” kafedrası dotsenti, f.f.n

Avezova Gulnoza Kamilovna- UrDU “Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi” kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf ona tili darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarini qo‘llash masalasi 4-sinf ona tili darsi misolida ko‘rsatib berilgan. Unda so‘z turkumlarin o‘rganish darslarida qo‘llaniladigan interfaol metodlar tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar. Boshlang‘ich ta‘lim, ona tili darslari, so‘z turkumlari, interfaol metod, dars samaradorligi, faollik, ijodkorlik.

Yurtimizdagi ta‘lim jarayoni jamiyat hayotining ustuvor yo‘nalishi bo‘lib, u yosh avlodni shakllantirish va muntazam rivojlantirish bilan bog‘liq bo‘lgan bir qator muhim vazifalarga yo‘naltirilgandir. Bugungi kunda ta‘lim jarayoni oldiga qo‘yilgan talablardan biri zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash orqali samaradorlikni oshirish hisoblanadi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarning ijodkorlik faoliyatini shakllantirishda, ularning faolliklarini oshirishda ona tili darslarida qo‘llaniladigan zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o‘rni juda kattadir. Zero, ona tili ta‘limi sohasiga zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlarni olib kirish va uni ta‘lim mazmuniga singdirish, dars o‘tishning yangi – yangi usullarini topish Davlat ta‘lim standartlari talablarini bajarishga zamin yaratadi. Inson shaxsini har tomonlama kamol toptirish, o‘sib kelayotgan yosh avlodga umuminsoniy va milliy qadriyatlarga hurmat tuyg‘usini uyg‘otishda milliy tilga, o‘z xalqining an‘analariga iftihar hissini kamol toptirishda so‘z turkumlarini o‘rganishning o‘rni beqiyosdir.

Boshlang‘ich sinflarda “So‘z turkumlari“ bo‘limini o‘rganishda “Aqliy hujum” metodidan foydalanish o‘quvchilarning keng va har tomonlama erkin fikr yuritish ko‘nikmalarini hosil qilishga yordam beradi. “Aqliy hujum” metodida quyidagi qoidalarga amal qilish talab etiladi:

1. O‘quvchilarni o‘rtaga tashlangan muammo doirasida fikr yuritishga undash, ularning mantiqiy fikrlarini bildirishga erishish.
2. Har bir o‘quvchi tomonidan bildirilayotgan fikrlarni rag‘batlantirib boorish.
3. Har bir o‘quvchining javobini doskaga yozib borish.
4. Aytilgan fikrlarga shu jarayonda tushuntirish berilmaydi.

5. Aytilgan fikrlarni muhokama qilishga va tanqid qilishga yo‘l qo‘yilmaydi.
6. Takliflar tugaguncha doskaga yozib borilaveradi.

“Aqliy hujum” uchun tanlangan muammo butun sinf jamoasiga yakka tartibda bajarishga yoki juftliklarga ajratilib bajarishga, kichik guruhlar o‘rtasida bajarishga mo‘ljallanadi. “Aqliy hujum”da har qanday savol o‘rtaga tashlanavermaydi, u o‘quvchilarni fikrlashga undaydigan, masalaga turlicha yondashishni taqozo etadigan, keng fikr yuritish mumkin bo‘lgan savollar bo‘lishi kerak. 3-4- sinfda “So‘z turkumlari” bo‘limi o‘rganilayotganda quyidagi kabi savollardan foydalanish mumkin:

1. So‘zlar nima uchun turkumlarga bo‘linadi?
2. Ot qanday qo‘shimchalar bilan qo‘llanadi?
3. Sifat va ot turkumining o‘zaro qanday bog‘liqligi bor?
4. Ot bilan fe‘lning o‘zaro qanday bog‘liqligi bor?
5. Fe‘llardagi zamon qo‘shimchalari qanday ma‘nolarni bildiradi?

So‘z turkumlarni o‘rganishda “Qora quti” metodidan ham foydalanish mumkin. Bunda o‘quvchilar juft bo‘lib ishlaydilar. Har bir juftlikka “ot, sifat, son, fe‘l so‘z turkumlarning mohiyatini yorituvchi tayanch so‘zlar, raqamlar, belgilarni kartochkalarga qayd eting” topshirig‘i beriladi. Ular turli grammatik belgilar, sxemalar, raqamlar yozilgan kartochkalar tayyorlaydilar.

1-kartochka.

Chiziqlar o‘rniga mos so‘zlar qo‘yib, gap tuzing. Tuzgan gapingizdagi so‘zlarning turkumini aniqlang. (Kartochkada chiziqlar beriladi.)

2- kartochka.

Berilgan tayanch so‘zlar yordamida rasmdan foydalanib “Ikki do‘st” mavzusida hikoya tuzing.

3- kartochka.

2, 2006, 4, 7, 8, 11 - raqamlarini harfiy ifodalar bilan yozib, o‘zingizning hayotingiz bilan bog‘liq matn tuzing va yozing.

So‘z turkumlarini o‘rganishda “Beshinchisi (oltinchisi, yettinchisi) ortiqcha” metodidan ham foydalanish mumkin. O‘quvchilarga bir turkumdagi so‘zlar ichiga boshqa turkumga doir so‘zlar aralashtirib beriladi. O‘quvchilar ular ichidan boshqa turkumdagi so‘zlarni ajratib olishdi va nima uchun ajratib olish sababini izohlab berishadi. Beriladigan topshiriqlardan namunalar keltiramiz:

-Otlar ichidan ortiqchasini ajrat.

Daraxt, suv, osmon, ko‘k, mard, kamalak, yomg‘ir, tiniq.

- Sifatlar ichidan ortiqchasi ajrat.

Baland, keng, choynak, piyola, tor, katta, past, kapkir, kichik.

- Fe‘llar ichidan ortiqchasini ajrat

Yuvundi, tebrandi, yugurdi, dutor, rubob, charchadi, yangradi.

Boshlang‘ich sinflarda so‘z turkumlarini o‘rganishda “Omadli eshiklar” o‘yin metodini ham qo‘llash mumkin.

“Omadli eshiklar” o‘yini. Vatmanga uchta eshik chiziladi. Sinf o‘quvchilari guruhga bo‘linadi. 1-eshikka 2 ta savol, 2-esikka 3 ta savol, 3-esikka 4 ta savol bo‘ladi.

Eshik uchun savollar.

1. Kim? so‘rog‘iga javob bo‘ladigan so‘zlarni toping.

Mushuk, kuchuk, Noila, daftar, Buxoro, kitob.

1. Ko‘plikdagi otlarni toping.

Bizlar, chizg‘ich, televizor, Gulzor, boshoq.

Savollarga to‘g‘ri javob bergan guruh 2-eshikka yuzlanadi. 2-eshik uchun savollar. Nima? so‘rog‘iga javob bo‘lgan so‘zlarni toping.

Bog‘bon, qalam, Zulfiya, qalamdon.

Bosh harf bilan yoziladigan so‘zlarni toping.

shahar, Andijon, shifokor, akmal, duradgor.

Birlikdagi otlarni toping.

Olchazor, behilar, shahar, qizlar, kitobcha va h.k.

Xulosa qilib aytganda, yuqoridagi kabi ilg‘or texnologiyalarning interfaol usullarini boshlang‘ich sinf ona tili darslari qo‘llash dars samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qosimova K., Matchonov S., G‘ulomova X., Yo‘ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o‘qitish metodikasi. – Toshkent, “Nosir”, 2009.

2. Ikromova R., G‘ulomova X., Yo‘ldosheva Sh., Shodmonqulova D. Ona tili. 4-sinf uchun darslik.- “O‘qituvchi” nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2016.

3. Umarova H. Qiziqarli grammatika. -T.: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 2002.